Çatışma Bölgesi Olarak Kafkasya En Önemli Çatışma Noktaları ve Çözüm Önerileri

Yrd. Doç. Dr. Ali Faik Demir

Kafkasya'daki gelişmeler ve Türkiye'nin bu bölgeye olası katkılarının tartışılacağı bu çalıştayda gerçekten farklı boyutlar ve seviyelerde konu ele alınacak ve muhtemelen değişik öneriler ve değerlendirmeler ortaya çıkacaktır. Kafkasya, Türkiye'ye çok yakın, komşu bir bölge olmakla birlikte ülke gündemine ancak SSCB'nin dağılmasının ardından yoğun olarak girmiştir. Türkiye gündeminde Kafkasya, petrol boru hatları, Yukarı Karabağ, Abhazya, Çeçenistan sorunları ve Ermenistan ile ilişkilere odaklanmıştır. Türkiye'de ciddi bir Kafkas kökenli grup bulunmasına rağmen bölge yakın ve doğru

şekilde tanınmamıştır. Bağımsızlık sürecinden itibaren geçen 16 yıl içinde de birçok araştırmacı ve bölge uzmanına göre istenen ve hedeflenen noktalara ulaşılamamıştır.

Kafkasya'ya yönelik bilinmeyenler ya da yanlış bilinenler kuşkusuz Türkiye açısından bölge dinamiklerini hesaplamak ve öngörüler yapmak açısından sorun yaratabilmektedir. Tarihsel, coğrafi ve günümüzde politik olarak kuzey ve güney şeklinde ikiye ayrılan Kafkasya'nın çok farklı sistemik ve alt bölgesel özellikleri olduğu göz ardı edilmemelidir.

Brzezinski'nin "Avrasya'nın Balkanları" şeklinde tanımladığı Kafkasya, tarih boyunca bir geçit noktası olması özelliğinden dolayı büyük güçlerin rekabet alanı olmuş ve hep çatışma ortamı halini korumuştur. Savaş ve çatışma bir şekilde Kafkasya ile özdeş olmuştur. Tarihçiler ve uluslararası ilişkilerciler Balkanlar'ı savaş ve çatışmaya uygun ortamından dolayı barut fıçısı şeklinde nitelendirmektedirler. Bu noktadan hareket ve bir kıyaslamayla Kafkaslar'ın cephanelik diye nitelendirilmesi hiç yanlış olmayacaktır. Hatta bir seferlik bir patlama olmayacağını da eklemek lazım yani sonu gelmeyen bir cephanelik ve her zaman yaşanan çatışmalar...

Bu çerçevede sunuşumda ilk olarak çatışmaların temel nedenlerinin neler olduğunu incelemeye çalışacağım. İkinci aşamada bu sorunların neler olduğu ve nasıl gelişmeler yaşandığını açıklamaya çalışacağım. Son olarak ise bu çatışmaların durdurulması ya da yeni çatışmaların engellenmesine yönelik neler yapılabileceğine yönelik değerlendirmelerimi sizinle paylaşacağım.

I- Kafkasya neden kaynıyor? Bölgede yaşanan çatışmaların temel nedenleri neler?

1- Bölgenin Coğrafi Yapısı:

Kafkasya'nın çatışmalara gebe olmasında en önemli etkenlerden biri tahmin edilebileceği gibi coğrafi konumudur. Bu konum bölgenin etnik ve dini zenginliğinin de bir sebebidir. Tarih boyunca büyük güçlerin geçiş noktası olan bölgede her devletten belli bir kalıntı da kalmıştır. Coğrafi olarak bölgenin dağlık ve geçit vermez yapısı çok farklı kültürlerin lokal şekilde süregelmesine imkan tanımıştır. Bu yapı bölgede yaşayan halkların kimliklerini korumalarına yardım etmekle birlikte kimi zaman çatışmaların ve tarihi husumetlerin de sürmesine olanak tanımaktadır. Tarihte döneminin büyük güçleri çok kere Kafkasya'yı kontrol altına almak istemiş ya da işgal etmeye ve etki kurmaya çalışmıştır. Rus, İran, Türk ve Arap etkisi bu geçmişten kaynaklanmaktadır.

2- Bölgenin Etnik Yapısı (Diller Dağı Kafkasya):

Bölgenin etnik yapısı, gerginlik ve çatışmalar açısından dikkate alınması gereken unsurlardandır. Kafkasya öncelikle etnik açıdan gerçekten dünyanın en ilginç bölgelerinden birini teşkil etmektedir. Temel olarak üç büyük gruba ayrılmaktadır: 1-Kafkas halkları, 2-Türk halkları ve 3-Hint-Avrupa kökenli halklar. Bu halklar da kendi aralarında birçok kola ayrılmaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken bir husus da halkların adları konusunda yaşanan kargaşadır. Bölge halklarının kendilerine verdikleri adlar, Ruslar'ın verdikleri adlar ve bunlardan alıntı yapan batılı

araştırmacıların bunları karışık şekilde literatüre kazandırmalarıdır. Kimi zaman bu konuda ciddi karmaşa yaşanabilmektedir. Türkiye gibi bölgeye komşu bir ülkede bile bu konuda ciddi yanlışlar ve bilgi hataları yaşanabilmektedir.

Yüzölçümü bakımından yaklaşık olarak Türkiye'nin yarısı kadar olan Kafkasya'da 60-70 arasında bölge dili ve 20'den fazla Hint-Avrupa, Türk ve Semitik gruplarına dahil dil konuşulmaktadır. Bölgeyle ilgili konuşulan dillerin çokluğu yüzünden "diller dağı" benzetmesinin yapılması bunun en güzel göstergesidir.[1]

3- Bölgenin Dini Yapısı (Dinler Dağı):

Kafkasya'da dini olarak etnik yapıya ve dillere paralel olarak zengin bir tablo görülmektedir. Üç semavi dinin dışında fazlasıyla yerel inanışların ve paganizmin etkisi görülmektedir. Ayrıca geleneğin ki bu coğrafyada fazlasıyla belirleyici role sahiptir dinler üzerinde oynadığı role dikkat çekmek isterim.

İlk olarak Hıristiyanlıkla başlanacak olursa, bölgeye üç büyük kilisenin hakim olduğu görülmektedir: Rus, Gürcü Ortodoks ve Ermeni Gregoryen Kiliseleri. Ayrıca küçük bir grup olsa da Gürcü ve Ermeni Katolik kiliselerinin bulunduğu da eklenmelidir. Bölgede Protestanlar da faaliyet göstermektedir.

İslam'a gelince, Kafkasya'nın güneyinde tek Müslüman devlet olarak Azerbaycan yer almakta, Gürcistan içinde başta Acarlar olmak üzere Müslüman halklar yaşamaktadır. Kuzeyde, Osetler'in bir bölümü

[1] Bölgenin etnik yapısıyla ilgili detaylı bilgi için bkz: Viatcheslav Avioutskii, Géopolitique du Caucase, Paris, Armand Colin, 2005, s.22-34.

dışında halkların Müslüman oldukları görülmektedir. İslam açısından güneyde Şiilik kuzeyde ise Sünnilik etkindir. Sünni-Şii ayrımının dışında Hanefi ya da Şafilik gibi farklı mezheplerde bölgede bulunmaktadır. Tarikatların varlığı da yadsınmamalıdır. Nakşibendilik ve Kadirilik bölgede etkili ve güçlü tarikatlardır. Günümüzde başta Wahabilik olmak üzere başka tarikat ve sistemlerin de güç kazandığı bilinmektedir. İslam, özellikle bölgenin kuzeyinde bir politik araç olarak görülmüş ve bağımsızlık ya da bir gücün boyunduruğundan kurtulmak için kullanılmıştır. Buna bağlı olarak yine Kuzey Kafkasya'da farklı etnik yapıya rağmen İslam en önemli birleştirici unsur olmuştur. Günümüzde Kafkasya'daki köktendinci hareket, tarihi geçmiş göz önünde bulundurularak dikkatle izlenmelidir.

Yahudilere gelince, günümüzde sayıları azalmış olmakla birlikte yinede Yahudilik Kafkasya'da varlığını sürdürmektedir. Halen Gürcistan'da 15, Azerbaycan'da 7 ve Kuzey Kafkasya'da 17 sinagog bulunmaktadır.

Son olarak Stavropol ve Krasnodar'da 4 Budist ve Kuzey Kafkasya'da 7 Krişnait grubu yer almaktadır.[2]

Kafkasya'da günümüzde ciddi bir misyoner faaliyeti tartışması yapılmaktadır. Çatışma ve gerginlik açısından bu unsur da önemlidir.

4- Petropolitik:

Günümüzde bölgenin jeopolitik önemi farklı nedenlerle artmıştır. Bunun en bilinen gerekçelerinden birisi de petrol ve doğalgazdır.

---

[2] Ali Faik Demir, Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2003, s.75-87.

Hazar Havzası enerji kaynakları ve bunların taşınması Kafkasya'yı dünya gündeminde ilk sıralara taşımaktadır. Dünyadaki enerji sorunu ve özellikle petrol ve doğalgaz kaynaklarının gittikçe azalması yeni kaynakların aranması ve bunların işletilmesi ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede Hazar'daki zengin kaynakların sahiplerinden olan Azerbaycan bölgede ön plana çıkmaktadır. Bölge, petrol ve doğalgaza sahip olmanın dışında bu kaynakların taşınması açısından da bir önem arz etmektedir. Petrol ve doğalgaz politikaları, günümüz uluslararası ilişkiler aktörlerinin farklı düzeylerde de olsa gözlerini Kafkasya'ya çevirmelerine neden olmuştur. Petropolitik, bölgedeki istikrar ya da istikrarsızlığın sürmesi açısından dikkatle izlenmelidir. Boru hatları konusu bile bizzat çatışma veya potansiyel çatışma alanları gözetilerek belirlenmiştir. Savaş ve barış dengesi açısından bu kaynakların kullanımı ve paylaşımı, ilgili tarafların çıkarları ile sılı bir bağlantı içindedir. Bölgedeki günümüzde var olan çatışmalarda bu unsurun ağırlığı değerlendirilmelidir.

5- SSCB ve Stalin Faktörü:

Kafkaslardaki karmaşık yapı ve bunun yansıması olan çatışmalarda, SSCB'nin kurduğu sistem ve Stalin'in çizdiği sınırları da unutmamak gerekir. Kafkasların karmaşık ve iç içe girmiş yapısı Sovyet döneminde ve özellikle Stalin'in politikalarıyla içinden çıkılmaz bir duruma sokulmuştur. Bu değerlendirmeyi açmak gerekirse, Kuzey Kafkasya'da Türk ve Kafkas halkları zoraki şekilde bir devlet içine sokulmuştur. Kabardey-Balkar Cumhuriyeti ve Karaçay-Çerkez Cumhuriyeti bunun en güzel iki örneğidir. Güney Kafkasya'da da üç devletin içine farklı haklar eklenerek çatışmaya müsait bir ortam yaratılmış ve bu çerçevede bölgede Moskova'nın ağırlığı arttırılmıştır. Kuzey ve Güney

Kafkasya içindeki yapay sınırlar dışında kuzey ile güney arasında da gerginlik noktaları yaratılmıştır. Osetya, kuzey ve güney olarak ikiye ayrılmıştır. Abhazya, Gürcistan'a bağlanmıştır. Lezgiler, Azerbaycan ve Dağıstan arasında bölünmüştür. Bölgedeki bu tür örnekleri arttırmak mümkündür. Eklenmesi gereken son unsur da, 2. Dünya Savaşı sonrasında bazı Kafkas halklarının sürgüne gönderilmesi ve geri dönüşlerinden sonra yaşanan gerginliklerdir.[3]

6- Bağımsızlık Hareketleri:

Sovyet sonrası dönemde Kafkasya'da hızlı bir bağımsızlık dalgası görülmüştür. Güney Kafkasya'da üç devlet bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bu aşamadan sonra güneyde bağımsızlık ilanını takiben özerk bölge ve cumhuriyetlerde de ayrılıkçı hareketler baş göstermiştir. Kuzeyde yani Rusya Federasyonu sınırları içinde de hızlı ve güçlü bir hareketlenme görülmüştür. Özerk cumhuriyetlerde ayrılıkçı söylem güçlenmiştir. Rusya'ya meydan okuyan tek halksa Çeçenler olmuştur. Günümüzde bu çatışma ve savaşlar hala sürmektedir.

7- Bölgedeki Diğer Unsurlar:

Kafkasya'da bu sayılanların dışında da farklı unsurlar çatışmalar açısından etkili olabilmektedir. Bunları sıralamak gerekirse, ilk sırada yer alan konu, siyasal kültürdür. Bölgede, gerek kuzey, gerekse güneyde olsun siyasal kültür ve geleneğin henüz yerleşmemesi, ciddi olarak hem devletlerin kendi içlerinde hem de birbirleriyle ilişkilerinde olumsuz etki yapmaktadır. Siyasal kültür eksiklerine

[3] Stalin'in uygulamaları ve politikalarıyla ilgili detaylı bilgi için bkz: Emine Gürsoy Naskali-Liaison Şahin (der), Stalin ve Türk Dünyası, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2007.

paralel ekonomik sorunlar, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve buna bağlı olarak yolsuzluklar da aynı şekilde ciddi gerginliklere yol açmaktadır. Uluslararası kuruluşların analizlerine göre, 3 güney Kafkas ülkesi de yolsuzluk sıralamasında ilk sıralarda yer almaktadır. Ermeni bir yetkili bu değerlendirmelere tepki göstererek, "Yolsuzluk aşk gibidir, ölçülemez" demiştir.

Bölgeyle ilgilenen devlet, örgüt ya da şirket gibi uluslararası aktörlerin kendi aralarındaki rekabetleri de aynı şekilde Kafkasya'ya olumsuz yansımaktadır. Bunun en tipik ve etkili örneği özellikle yakın dönemdeki ABD-Rus rekabetidir. Başta enerji ve askeri konular olmak üzere aktörler arasındaki mücadele gittikçe kızışmaktadır.

II- SSCB Sonrasında Kafkasya'daki Temel Çatışmalar:

Tarih boyunca çatışmalara uygun bir ortamın bulunduğu iddia edilen Kafkasya'nın neden böyle olduğunun tartışılmasının ardından bölgedeki mevcut çatışmaların neler olduğu hakkında kısa bir değerlendirme yapmak yerinde olacaktır. SSCB sonrasında bölgedeki çatışmalar, Kuzey Kafkasya, Güney Kafkasya olarak ikili bir ayrım çerçevesinde incelenecektir. Ayrıca iki alt bölgenin yaşadığı sorunların dışında iki alt bölge arasındaki gerginlik ve çatışmalara da değinilecektir.

1- Çeçen Sorunu:

Kafkasya'da yaşanan gerginliklere ve çatışmalara bugün Rusya Federasyonu sınırları içinde bulunan kuzey bölgesiyle başlanacak olursa, ilk akla gelen konu kuşkusuz Çeçen sorunudur. Çeçen sorunu; iç dinamikleri, bölgeye etkisi, Rusya'nın iç-dış politikaları ve bölgesel

dengeler açısından son derece hassas bir konudur. SSCB'nin dağılmasının ardından Çeçenler birlikte bir devlet içinde oldukları İnguşlar ile yollarını ayırmışlar ve Moskova'nın muhalefetine rağmen başkanlık ve parlamento seçimlerini yapmışlardır. Bu gelişmeyi engelleyemeyen Rusya ile Çeçenistan arası hızla gerilmeye başlamış ardından 1994'de Rusya Çeçenistan'a ilk büyük askeri müdahalesini gerçekleştirmiş sonunda da 1996'da Çeçenistan'a geniş özerklik tanıyan Hasavyurt Anlaşması imzalanmıştır.

Bu aşamada Çeçenistan'da İslami akımlar açık şekilde kendini göstermeye başlamış, Aslan Mashadov'un başkan seçilmesine rağmen, Çeçen direnişinin önemli liderleri Basayev ve Yandarbayev Kuzey Kafkasya'da bir İslam devleti kurmak için girişimlerini yoğunlaştırmışlardır.[4] Çeçenistan'da bu barış dönemi çok uzun sürmemiş ve 1999'da ikinci kriz başgöstermiş ve islami motiflerle Çeçenler, çatışmayı daha geniş bir alana yaymak istemişlerdir. O dönemin Rus Başbakanı Vladimir Putin, çok sert şekilde bir cevap vermiş ve orduyu bölgeye sevk etmiştir.

11 Eylül tüm dünyada olduğu gibi bölgede de etkili olmuş ve Rusya, bu durumu Çeçenler'e müdahalesine yönelik bir meşru argüman olarak kullanmıştır. Kremlin Yönetimi, Mart 2003'de Çeçenistan'a daha fazla özerklik sağlayan ancak Rusya'ya daha sıkı bağlayan yeni bir anayasayı referanduma sunmuştur. Referandumun ardından liderliğe seçilen Ahmed Kadirov'un suikast sonucu ölümü işleri yeniden farklı bir platforma sokmuştur. Bunun hemen ardından da 8 Mart 2005'de Çeçenler'in ayrılıkçı lideri Aslan Mashadov, Rus güçlerin

[4] Dmitri Trenin-Aleksei Malashenko, Russia's Restless Frontier: The Chechnya Factor in Post-Soviet Russia, Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C, 2004, s. 32.

düzenlediği bir operasyon sonucu öldürülmüştür.[5] Yerine Abdulhalim Sadulayev geçmiş o da 17 Haziran 2006'da öldürülmüştür. Yerine yardımcısı Doku Umarov geçmiştir. Çeçenistan'da Ekim 2004'de göreve başlayan Ali Alkanov, başkanlığını 2007'de Ahmed Kadirov'un oğlu Ramazan Kadirov'a devretmiştir. Bu tablodan da anlaşılabileceği gibi her ne kadar Çeçen sorunu kısmen donmuş gibi gözükse de çözüme ulaşmak kısa vadede kolay gözükmemektedir. Rusya'nın dışında Çeçenlerin de kendi aralarındaki farklı görüş ve politikaları nasıl uyumlaştıracağı veya nasıl uzlaşacakları merak konusudur.

2- Oset-İnguş Anlaşmazlığı:

Kuzey Kafkasya'daki bir başka sorun Çeçenlerin eski ortağı İnguşlar'ın Osetler ile yaşadıkları anlaşmazlıktır. Osetler ile İnguşlar arasındaki toprak anlaşmazlığının nedeni, 1944'de Çeçenler ve İnguşlar'ın Kazakistan'a sürülmelerinin ardından Çeçen-İnguş topraklarının Kuzey Osetya, Dağıstan ve Gürcistan arasında paylaştırılmasına dayanmaktadır. Toprak anlaşmazlığının esas nedeni ise Prigorodni bölgesidir.

1944'de Kuzey Osetya'ya bırakılan bölge, 1957'den sonra da İnguşlar'a geri verilmemiştir. Buna rağmen önemli bir İnguş nüfus Prigorodni'ye yerleşmiştir. 1992'de İnguşlar'ın Çeçenler'den ayrılmasının ardından tarihi topraklarının üçte birini oluşturan bu topraklar daha da önemli hale gelmiş ve bir mücadele başlamıştır.

İki taraf arasındaki problem Prigorodni'nin statüsü konusunda da sürmektedir. Oset Yönetimi, Prigorodni'nin federal yönetime

[5] "Aslan Maskhadov a été tué par les forces russes", Le Monde, 8 Mars 2005, Liz Fuller, "What comes after Maskhadov", Radio Free Europe/Radio Liberty, 8 March 2005

devredilmesi tartışmaları karşısında böyle bir gelişme halinde Kuzey Osetya'nın Rusya Federasyonu'ndan ayrılacağını bildirmiştir. Ne yazık ki bu kırılgan ortam 2004'deki Beslan olaylarıyla yeniden gerilmiş ve Rusya'nın kontrolünde iki ülke arasındaki sınır kapatılmıştır.[6]

3- Kumuk ve Nogayların yaşadıkları sorunlar:

Kafkasya'nın kuzeyindeki gerginlikleri sıralarken bölgenin en doğusunu atlamak mümkün değildir. Üstelik Dağıstan sadece kuzeyin değil bölgenin bütününde en hassas dengelerinin bulunduğu alandır. Dağıstan'da önemli oranda bulunan Kumuklar, genelde Hazar kıyısındaki düzlük bölgelerde yaşamaktadırlar. 1990'da Tenglik (Eşitlik) adlı milli hareketlerini yürütecek bir örgüt kurmuşlardır. Amaçları, Dağıstan'ın Rusya içinde kalarak federal bir yapıya dönüştürülmesi ve böylece halkların eşit hukuki statüde devletlerini kurmalarıdır. Kumuklar, 1991 başlarında hükümette temsil edilmemeleri ve Laklar ile Darginler'in geleneksel bölgelerine göç etmeye başlamaları üzerine tepki göstermişler ve ayrı bir devlet kurma isteklerini açıklamışlardır. 1993'de bir toprak ihtilafı yüzünden Darginler ile Kumuklar arasında silahlı çatışma çıkmış ve bu çatışma Rusya'nın müdahalesiyle zorlukla bastırılabilmiştir. 1994'de Tenglik Örgütü'ne alternatif olarak, daha ılımlı ve Dağıstan ile daha rahat ilişki kurabilen Kumuk Milli Kongresi kurulmuştur. Örgütler, merkezi otorite ve Rusya ile yaşanan sorunlar günümüze kadar çözümlenebilmiş değildir.[7]

---

6 Detaylı bilgi için bkz: V.A.Tişkov-E.İ.Filippova, Eski Sovyet Ülkelerinde Etnik İlişkiler ve Sorunlar, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2000, s.45-56.

7 Tavkul, op.cit., s.152-154.

Dağıstan'daki bir başka Türk grubu olan Nogaylar da, Gürcistan'dan çıkarılan Avarlar'ın topraklarına göç etmeleriyle karşı karşıya kalmışlardır. 1992'de "Birlik" adlı ulusal hareketlerini oluşturarak Dağıstan içindeki iki bölgesinde özerk bir Nogay bölgesi kurmayı hedeflemişlerdir. Hatta Çeçenistan'ın bir bölgesiyle de birleşmeyi öngörmüşlerdir.[8]

4- Karaçay-Çerkez Cumhuriyeti'ndeki Sorunlar:

Bu cumhuriyette yaşanan olaylar da Kuzey Kafkasya'daki gelişmeler açısından dikkate değerdir. Öncelikle bu bölge beş kurucu halktan oluşmaktadır. Nüfus bakımından %38.5'lik oranla ilk sıradaki Karaçaylar'ı, %33.6 ile Ruslar, %11.3 ile Çerkezler, %7.4 ile Abhazalar ve %3.4 ile Nogaylar takip etmektedir.[9] Sovyet sonrası dönemde burada da karışıklıklar baş göstermiştir. Karaçaylar'ın ayrı bir devlet kurma girişimleri karşısında Çerkezler de girişimlerde bulunmuşlar ve 1991'de Dünya Çerkez Birliği adlı örgütü kurmuşlardır. Bu örgütün amacı, Adige, Karaçay-Çerkez ve Kabardin-Balkar Cumhuriyetleri'nde yaşayan Çerkezleri tek bir bayrak altında toplayarak Adige Devleti'ni kurmaktır. Ancak 1992'deki Parlamento seçimlerinin ardından ortam yatışmıştır.

İkinci gerginlik 1999'daki Karaçay Vladimir Semionov ile Çerkez Stanislav Derev arasındaki başkanlık seçimleri sırasında ortaya çıkmıştır. Semionov'un kazanması üzerine ciddi gerginlikler görülmüştür. Yeltsin, yaşanan olaylar üzerine 23 Mayıs 1999'da ülkenin statüsünü değiştirerek doğrudan başkanlık kontrolü altına

---

8 Fahrettin Çiloğlu, Rusya Federasyonu'nda ve Transkafkasya'da Etnik Çatışmalar, İstanbul, Sinatle Yayınları, 1998, s.79.

9 Avioutskii, op.cit., s.179..

almıştır. Daha sonra Başbakan Putin devreye girmiş ve Moskova'nın girişimleriyle her halkın 3 temsilcisinin bulunacağı 15 kişilik bir Danışma Konseyi oluşturulmuştur. Bu konseyin çalışmaları ile ülkede istikrar sağlanabilmiş ve Aralık 2000'de Parlamento seçimleri gerçekleştirilmiştir. 73 milletvekilinin 31'i Karaçay, 25'i Rus ve 7'si Çerkez'dir. 2003'de yapılan başkanlık seçimlerini Karaçay Mustafa Bardyev kazanmıştır.[10]

1999'daki seçimlere ve yaşanan olaylara Türkiye'nin adı da karışmış ve seçimi kaybeden Çerkez aday Derev, Semionov'un Türk ajanı olduğunu iddia etmiş ve pantürkist politikalar izlediğini söylemiştir. Bununla birlikte Derev, Büyük Çerkezistan kurmak için Türkiye'de yaşayan Çerkez kökenlileri de bölgeye getirmek için çaba harcamıştır.[11]

5- Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'ndeki Sorunlar:

Kuzey Kafkasya'daki birçok cumhuriyette görülen sorun burada da yaşanmaktadır. Ülkede %45'lik çoğunluğa sahip Kabardeyler ile %10'luk bir nüfusa sahip Balkarlar arasında ülkeyi, iktidarı ve yaşamı paylaşmakta önemli sorunlar görülmektedir. 1944'de sürgüne tabi tutulan Balkarlar, eski topraklarını Kabardeyler'den isteyince gerginlik artmış ve 1991'de bu durumu çözmek için bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun Balkarlar lehine karar vermesine rağmen Kabardeyler buna uymamışlardır. 17 Kasım 1991'de Balkarlar, Kabardeylerden ayrılarak bağımsız bir cumhuriyet kurduklarını açıklamışlardır. Toprak anlaşmazlığını çözmek için Moskova devreye girmiş ve onlar da Balkarlar'ı haklı bulunca iki halk arasında çatışmalar çok gergin bir

---

10 Frederique Longuet-Marx, "Les sociétés du Nord-Caucase Ethnies, conflits et traditions", Le courrier des pays de l'Est, No:1009, Octobre 2000, s.38., Avioutskii, op.cit., s.180-190.

11 Tavkul, op.cit., s.177.

hal almıştır. Kabardeyler özel bir ordu kurduklarını ilan etmişlerdir. Balkarlar da "Töre" adlı kendi bağımsızlıkları için çalışan örgütlerini kurmuşlardır. Kabardey yönetimi Töre adlı örgütü tehlikeli bularak 1996'da kapatmış ve yöneticilerini tutuklamıştır. Bugün Balkarlar dışında bir başka Türk halkı olan Ahıskalar'dan da 2000 kişilik bir grup burada yaşamaktadır. Ahıskalar, Kabardeyler'in baskısı yüzünden Balkarlar'a sığınmış durumdadırlar. Ülke içindeki gerilimin daha süreceği açıktır.[12]

6- Yukarı Karabağ Sorunu:

Güney Kafkasya'da yaşanan çatışmalar içinde en eskisi belki de en ses getireni ve en çok ilgi çekeni Yukarı Karabağ sorunu olmuştur. Bunun birçok nedenini sıralamak mümkündür. Ancak Azerbaycan ile Ermenistan arasında ciddi bir sorun teşkil eden konu, dinler çatışmasından, Türk-Ermeni savaşına kadar farklı mecralara sokulmak istenmiştir. İşin içine daha sonra petrol, diaspora, bölgesel ve bölge dışı uluslararası aktörler de girince, ilişkiler ve dengeler son derece girift bir hal almıştır.

Ekim 1987'de başlayan bölgesel bir kriz daha sonra farklı boyutlar almaya başlamıştır. 1 Aralık 1989'da Ermenistan, Yukarı Karabağ'ı kendine bağlama kararını dünyaya ilan etmiştir. Ardından 2 Eylül 1991'de Yukarı Karabağ bağımsızlığını ilan etmiştir. Nihayet Azerbaycan 27 Kasım 1991'de Karabağ'ın özerklik statüsünü iptal etmiştir. 1992 ve 1993 yılları kanlı bir dönem olmuş, savaş çok şiddetli yaşanmış ve nihayet ateşkes imzalanmıştır. BM'de ele alınan konuyla ilgili AGİT Minsk Grubu oluşturulmuş, böylece taraflar arasında

12 İbid., s.180-183.

görüşmelerin sürdürülmesi sağlanarak bir barış anlaşmasına ulaşmak hedeflenmiştir. Azerbaycan ve Ermenistan arasında 12 Şubat 2006'da Paris'de gerçekleşen ve ne yazık ki bir netice alınamayan toplantı da beklentilere cevap verememiştir.[13] Bu toplantı sırasında Fransız Libération Gazetesi, Aliyev'in "Ne bugün ne yarın ne 100 yıl sonra Azerbaycan, Yukarı Karabağ'ın Ermenistan'a bırakılmasına izin vermeyecektir." sözünün ardından Yukarı Karabağ Üniversitesi Rektörü Gamlet Grigorian'ın "Biz bu dünyada yaşadıkça Karabağ asla Azerbaycan'ın bir parçası olmayacaktır."[14] ifadesini vermiştir. Son olarak 9 Haziran 2007'de St. Petersburg'da Aliyev ile Koçaryan bir kez daha sonuca ulaşamadıkları bir toplantı gerçekleştirmişlerdir. 25 Haziran 2007'de KEİ'nin İstanbul zirvesinde iki taraf temsilcileri biraraya gelmemesine rağmen konuya ilişkin görüşlerini açıkça ortaya koymuşlardır. Ermenistan Dışişleri Bakanı Oskanyan'ın "Azerbaycan Karabağ'da yaşayan Ermenilere yaşama hakkı vermedi ve onlar da kendi kaderini tayin hakkını kullandılar" açıklamasına karşılık Aliyev "sadece savaşın birinci aşaması bitti, savaş bitmedi" şeklinde cevap vermiştir.[15] Kafkasya'daki en önemli çatışma ve gerginlik konularından olan bu sorunun nasıl, ne zaman ve hangi koşullarla çözüleceğini zaman gösterecektir.

7- Gürcü-Abhaz Anlaşmazlığı:

Güney Kafkasya'da anlaşmazlıkların ve çatışmaların en çok yaşandığı

---

13 Yukarı Karabağ sorunu ile ilgili detaylı bilgi için bkz: Demir, op.cit., s.160-175., Ali Faik Demir, "SSCB Sonrası Dönemde Türkiye-Ermenistan İlişkileri", Uluslararası İlişkiler, Cilt:2, Sayı:5, Bahar 2005, s.109-135.

14 Lorraine Millot, "Haut-Karabakh, un pays qui fait mine d'être indépendant", Libération, 10 février 2006.

15 Cavid Veliev, "Azerbaycan ile Ermenistan arasında Karabağa taktik girişim", CumhuriyetStrateji, Temmuz 2007, Sayı:159., s.22.

ülke Gürcistan'dır. Buradaki en önemli sorunlardan biri de Abhazya ile yaşanmaktadır. Gürcistan'ın bağımsızlığı sürecindeki en önemli figürlerden ve ilk devlet başkanı Zviad Gamsakhurdiya'nın Gürcistan'ı tek bir bayrak altında ve tam bir Gürcüleştirme politikasıyla yönetmek istemesi ilk yıllardan gerginliği fitillemiştir. Gamsakhurdiya'nın milliyetçiliği, doğal olarak Abhazya'ya da yansımıştır. İki taraf arasında siyasi, ekonomik ve kültürel konularda çeşitli gerginlikler yaşanmakla birlikte, özellikle Osetya ile savaşın ardından Gürcistan'ın ilgisi Abhazya'ya odaklanmıştır. Nihayet 14 Ağustos 1992'de silahlı çatışma başlamış ancak Rusya'nın arabuluculuğuyla ilk ateşkes 27 Temmuz 1993'de imzalanmıştır. Ardından Birleşmiş Milletler, AGİT ve Rusya'nın himayesinde taraflar arasında görüşmeler, Cenevre, New York ve Moskova'da sürmüş, yeni anlaşma Nisan 1995'de Moskova'da imzalanmıştır.

1999'da Abhazya'da bağımsızlık ve başkan seçiminin gündeme gelmesiyle birlikte işler yeniden bozulmuştur. BM Güvenlik Konseyi, Abhazya'da yapılacak seçimlerin yasadışı ve kabul edilemez olduğunu açıklamıştır.[16] Son dönemde Saakaşvili'nin iktidara gelmesiyle, Tiflis, Abhaz sorununu tekrar gözden geçirmeye ve işi çözmeye yönelmiştir. Aynı dönemde 2004'de Abhazya başkanlık seçimleri yapılmıştır. Ardzinba'nın rahatsızlığının ardından yardımcısı Raoul Hajimba ile muhalif Sergei Bagapch karşı karşıya gelmiş ve Gürcüler'in desteklediği Bagapch kazanmıştır. Seçimlerden sonra ülkede karışıklık görülmüş ve 12 Ocak 2005'de iki aday arasında bir uzlaşma sağlanmış, yeni seçime kadar Bagapch başkan ve Hajimba başkan yardımcılığını üstlenmiştir.[17]

16 Ufuk Tavkul, Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2002, s.75-76.

17 Avioutskii, op.cit., s.209-210.

8- Gürcü-Oset Anlaşmazlığı:

Lezgiler gibi Osetler de, kuzey ile güney arasında bölünmüş bir halktır. 1980'li yılların sonlarına kadar genellikle kendileri gibi Hıristiyan olan Gürcüler ile de geleneksel şekilde son derece iyi ilişkileri olmuştur. Osetler ile Gürcüler arasındaki gerginlik dönemi 1989'da Osetya'nın statüsünün değiştirilerek Gürcistan'dan ayrılması gerektiğinin öne sürülmesiyle başlamış ve buna bağlı olarak ilk etnik çatışmalar görülmüştür. Gamsakhurdiya'nın milliyetçi politikalarına bağlı olarak Osetler'in Ağustos 1990'da yerel partilerin parlamento seçimlerine alınmama kararı ile gerginlik artmıştır. 9 Aralık 1990'da Güney Osetler, kendi seçimlerini yapmışlar ve bunun üzerine Gürcü kuvvetler 6 Ocak 1991'de bölgeye müdahale etmişlerdir. Sonunda 22 Haziran 1992'de Dagomi'de Yeltsin ile Şevardnadze saldırıların durdurulmasına yönelik bir anlaşma imzalamışlardır. 1995'de Gürcistan Anayasası'nda yapılan bir değişiklikle, Güney Osetya'nın özerk statüsü kaldırılarak, bölge Şinvali ili adıyla doğrudan Tiflis'e bağlanmıştır.[18]

1992'den 2004'e kadar Rus Barış Gücü bölgede bulunmuş, Saakaşvili'nin iktidara gelişiyle birlikte Rus gücünün yerini NATO şemsiyesi altında bir uluslararası güce bırakması istenmiştir. Saakaşvili, Osetya'yı yeniden sıkı bir şekilde Tiflis'e bağlamak için politikalar üretmektedir. Bu arada Rusya, barışçı ve uzlaştırmacı bir politika izlemeye çalışırken, Osetler'in Rus pasaportu almaları problem çıkarmakta yine Çeçen örneğini düşünen Rusya toprak bütünlüğüne karşı bölgedeki politikalara duyarlı davranmak zorunda kalmaktadır.[19]

---

[18] Ufuk Tavkul, Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2002, s.82.

[19] Avioutskii, op.cit., s.199-204.

9- Azerbaycan-Dağıstan Anlaşmazlığı:

Kuzey ve Güney Kafkasya'daki farklı sorunları gördükten sonra bu iki bölge arasında yaşanan gerginlikleri ve çatışmaları da irdelemek de yarar vardır. Bu çerçevede Azerbaycan ile Dağıstan arasındaki bölünmüş halkların mücadeleleri ve talepleri yerinde bir örnek olacaktır. Dağıstan, 14'ü kurucu olmak ve temsil edilmek koşuluyla çok sayıda halktan müteşekkil bir devlettir. Bu halklar içinde 2002 verileriyle en kalabalık olanları %29'luk payları ile Avarlardır. Dağıstan'da yaşayan üç Türk grubu da bulunmaktadır. Bunlar: Kumuklar (%14.2), Nogaylar (%1.5) ve Azerilerdir (%4.3). Bu halkların toplam nüfuslarıysa, Avarlar'dan sonra en kalabalık ikinci grubu teşkil etmektedir. Türkçe (Kumukça), XX. yüzyılın ilk döneminde Çeçenler, Avarlar ve Darginler gibi Türk olmayan halklar arasında kullanılmış daha sonra yerini Rusçaya bırakmıştır.[20] Karmaşık bir halk coğrafyasına sahip olan Dağıstan, Orta Asya'daki Fergana'ya benzemektedir. Gerek etnik karışıklık, gerekse köktendinci hareketlerin etkisi bu benzerliği arttırmaktadır.

Dağıstan ile Azerbaycan arasında bölünmüş olan Lezgiler, Samur Nehri havzasına yerleşmişlerdir. Resmi verilere göre 337000 Lezgi Dağıstan'da yaşarken, 171000'i Azerbaycan sınırı içinde yerleşmiştir. Dağıstan'da yaşayan Lezgiler ülkenin güneyinde çoğunluk durumunda olup, ülke nüfusunda da dördüncü sırada yer almaktadırlar.

Lezgiler, 1990'da Lezgistan Cumhuriyeti'ni kurmayı hedefleyen Sadval (Birlik) Hareketi'ni oluşturmuşlardır. Sadval Hareketi'nin kuruluşundan itibaren radikal ve ılımlı liderler arasında büyük bir

[20] İbid., s.164-168

rekabet yaşanmıştır. Silahlı güce de sahip olan Dağıstan'daki Lezgiler, Rusya-Azeri karayolu bağlantısını kesebilmektedir. Moskova, başta bu harekete ılımlı yaklaşırken daha sonra özellikle Çeçen sorununun ardından daha mesafeli bir konumda durmuştur. Azeriler ise, böyle bir sorunun olmadığını söyleseler de, Lezgi hareketini ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit eden bir numaralı tehdit şeklinde görmektedirler. Son olarak Karabağ'dan gelen kaçkınların bölgeye yerleştirilmesiyle gerginlik daha da artmıştır.[21]

Dağıstan'da unutulmaması gereken bir başka sorun da 3 Ağustos 1999'da Basayev ve Hattab komutasındaki Çeçen güçlerin Dağıstan'ın batısına yönelik hareketidir. Ancak bu hareket başarısızlıkla sonuçlanmış ve 15 Eylül'de Çeçen güçler bölgeyi terk etmek zorunda kalmışlardır.[22] Dağıstan'daki bir çatışmanın Lezgiler dolayısıyla güneye yani Azerbaycan'a atlama ihtimali göz ardı edilmemelidir.

10- Gürcü-Çeçen Anlaşmazlığı:

Gürcistan, Güney Kafkasya'da Çeçenistan ile sınıra sahip (80km) tek ülke konumundadır. Bu nedenle Çeçenler, güneye geçiş ve Karadeniz'e ulaşmak için Gürcistan'ı stratejik bir konumda görmektedirler. Liman şehri Poti'ye ilgi gösteren Çeçenler, Rus-Gürcü kara ve demiryollarını devreden çıkaracak bir karayolu inşası için çaba harcamaktadırlar. Çeçenistan'ın İtum Kale ile Gürcistan'ın Şatili şehirlerini birbirine bağlayacak karayolunun Çeçenistan kısmı tamamlanmıştır. Ancak Gürcüler, Çeçenlerin Poti Limanı çevresinde ticari olarak ve mafya bağlantılarıyla güçlenmelerinden çekinmektedirler. Gürcü-

21 İbid., s.173-177

22 İbid., s.230-232

Çeçen ilişkilerinde başka problemler de mevcuttur. İlki Çeçenlerin Abhazya'da Gürcüler'e karşı savaşmalarıdır. 6 Eylül 1998'de Çeçenistan'ın bağımsızlığının 7. yılı kutlamalarında Cumhurbaşkanı Aslan Mashadov yapılanların bir hata olduğunu açıklamıştır. Bir başka sorun, 1992'de eski cumhurbaşkanı Gamsakhurdiya ülke dışına kaçtığında Dudayev'in kucak açmasıdır. Üçüncü konu, Mayıs 1998'de Gali bölgesinde Çeçenlerin giriştikleri eylemler ve sonuncusuysa Şevardnadze'ye karşı girişilen suikast girişimlerinin bazılarında Çeçen parmağının bulunduğu iddialarıdır. Ayrıca Gürcistan içinde Çeçenlerin mafya ilişkileri içinde bulundukları düşüncesi iki halk arasında gergin bir ortam yaratmaktadır.[23]

III- Bölgedeki Potansiyel Krizler:

Kafkasya'da sayılan bu krizlerin dışında farklı nedenlerle çıkabilecek ya da şu anda gerginliklerin başladığı potansiyel kriz noktaları da mevcuttur. "Sorunlar Dağı" diye tanımladığımız bölgede çatışmaya ya da savaşa dönüşebilecek potansiyel kriz noktaları ciddi şekilde izlenmesi ve üzerinde düşünülmesi gereken stratejik önemde bir konudur. Söz konusu potansiyeli yüksek çatışma noktalarına bakıldığında bunları dört kategoriye ayırmak mümkündür.

1- İlk aşamada etnik konular gelmektedir. Kuzey bölgesinde etnik konularda Türk ve Kafkas halkları arasında yaşanan çatışmaların daha geniş ve bölgesel düzeye gelmesi ciddi şekilde değerlendirilmesi gereken bir konudur. Ayrıca etnik perspektiften Dağıstan bütünüyle potansiyel bir bomba niteliğindedir. Çok halklı bir dengeye oturmuş olan ülkedeki en ufak bir çatışma ya da denge bozulması öngörülemeyen sonuçlar doğurabilir.

[23] Serrano, op.cit. s.18-19., Tavkul, op.cit., s.140-141.

Bölgenin güneyine bakıldığında, en sorunlu ülkenin içinde farklı grupları barındıran Gürcistan olduğu görülür. Bu ülkede, Türkiye açısından da hassas bir konumda bulunan Acarlar özellikle Şevardnadze sonrasında merkezi hükümetle bir gerginlik süreci yaşamıştır. Her ne kadar bugün için sorun çözülmüş gözükse de gelecek açısından hassas bir dengede olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu ülke sınırları içinde dikkate alınması gereken bir başka potansiyel sorun noktası da, Ermeni nüfusun yoğun şekilde yaşadığı ve Ermenistan sınırında bulunan Javakheti'dir. Geçmişte Ahıska Türklerinin yerleştiği alan günümüzde Ermeni nüfusun yoğun olduğu ve ayrılıkçı hareketlerin görüldüğü bir merkez halini almıştır. 2006'da Ermeni-Gürcü ve Bölgeden gruplar ve Batılı temsilciler bir araya gelmişlerdir. Kars-Tiflis karayolu buradan geçmekte. Yine BTC buradan geçmektedir.[24]

Javakheti Bölgesi'ndeki Ermeniler özerklik talebini getirmeye başlamışlardır. Ancak Mesket Türkleri'nin de bu bölgeye yerleştirilme ihtimali ciddi bir gerginlik hatta savaş sebebi olabilir. Krasnodar'daki 15000 Mesket'e Rusya vatandaşlık hakkı bile tanımamaktadır. 2004'de ABD 10000 Mesketi göçmen olarak kabul etmiştir. Sorun hala ciddiyetini korumaktadır. Gürcistan'ın Azerbaycan sınırında da Azeri nüfusun etkili olduğu da ilave edilmesi gereken bir husustur.

Azerbaycan'da da etnik sorunlar ciddi boyutlardadır. Özellikle yukarıda bahsedilen Dağıstan ile ilişkilerde gündeme gelen gerginlikler henüz bir çözüme ulaştırılamamıştır. Lezgiler, Elçibey döneminde ayrılıkçı bir hareket başlatmış daha sonra Aliyev'in iktidara gelmesiyle birlikte sorun bastırılmıştır.[25]

---

24 D. Darchiashvili, "Ethnic Relations as Security Factor in Southern Georgia", Central Asia and Caucasus, No:1, 2000, s.43-53.

25 A.Mamedov, "Aspect of the contemporary ethnic situation in Azerbaijan", Central Asia and Caucasus, No:1, 2000, s.29-37.

2- İkinci kategori ise, yaşanan çatışmaların sınır komşusu olan ülkelere yayılmasıdır. Bunun en güzel örneği de, Kuzey Kafkasya'da, Çeçen Savaşı'nın sınır komşusu olan Dağıstan ve İnguşetya'ya atlaması ihtimalidir. Bölgede halkların farklı devletler içine dağılmış olması, sorunlar ya da gerginlikleri tek bir ülkenin sorunu olmaktan çıkarıp, sınır çatışmaları ya da devletlerarası boyuta getirebilmektedir. Etnik ya da dini nedenli gerginliğin böylesi bir coğrafyada sınırları aşması ve domino teorisi bağlamında hızla tüm bölgede etki göstermesi beklenmeyecek bir ihtimal değildir.

3- Üçüncü potansiyel gerginlik alanı ekonomik konulardır. Bölgede ekonomi dendiğinde ilk akla gelen enerji kaynaklarının çıkartılması ve özellikle taşınmasıdır. İşte bu aşamada özellikle Hazar Havzası ön plana çıkmaktadır. Bölge ülkeleri için enerji kaynakları hem bir rekabet hem de zorunlu bir işbirliği unsuru haline gelebilmektedir. Kafkasya kısmında ise, Azerbaycan dışında zengin kaynaklar bulunmadığı için bölgede önemli olan bu kaynakların taşınmasıdır. Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonrada boru hatları rekabeti hızlanarak ve farklı dengeleri gözeterek sürecektir. Enerji politikaları dışında kuşkusuz iki bölgede de ekonomik ilişkiler önemlidir. Ancak enerji politik ikili ve çok taraflı ilişkiler ve bölge açısından fazlasıyla etkin durumdadır. Ekonomik refah ya da sıkıntılar halkı harekete geçirecek en temel araç olup, hükümetlerin en çok dikkate alması gereken konu niteliğindedir.

4- Dördüncü kategori, komşular ve bölgeyle ilgili uluslararası aktörlerin yaratabileceği gerginlikler, ekonomik sorunlar ve yolsuzluk gibi iç sorunlardır. Bugün hala birçok bölge ülkesinde iktidarda

Sovyet döneminden kalan liderler ve yine o dönemin siyasal eliti görev yapmaktadır. Yolsuzluk, mafyöz ilişkiler, meşruiyet sorunu ve tabii ki demokrasi arayışı en temel konular olarak tartışılmaktadır. Bunun en yakın ve bilinen örneğini yakın zamanda Gürcistan'da yaşanan iktidar değişiminde görmek mümkündür. Eski dönemin liderlerinden kurtulmak kimi zaman temiz bir sayfa açmakla özdeş tutulmakta ya da Rusya'nın baskısından ve kontrolünden kurtulmak şeklinde algılanmaktadır.

Sorunlar dağının geleceğinde istikrar ve barış mümkün mü?

"Sorunlar Dağı Kafkasya"nın günümüzdeki karışık durumu ve geleceğe yönelik verdiği çok da olumlu olmayan izlenime dayanarak bölgede istikrar ve barışın mümkün olup olmadığını belli sorular sorarak ve birlikte cevaplarını arayarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

1- Bu bölgede istikrar ancak iç ve dış aktörlerin aynı anda bu durumu seçmeleriyle mümkün olabilir. Peki bu mümkün mü?

2- Tarih boyunca demokratik bir yönetim yaşamamış bölgede kısa vadede demokrasi ve uzlaşma kültürü beklenebilir mi?

3- Rusya, ABD, AB, İran, Türkiye, petrol şirketleri, silah şirketleri gibi farklı uluslararası aktörlerin çıkarları aynı anda örtüşebilir mi? Eğer mümkün olacaksa bunun koşulları nelerdir?

4- Dünyanın en gergin ve çatışması bol yerlerinden olan Ortadoğu'ya barış gelirse Kafkasya'ya da gelir denebilir mi?

5- Kafkasya'da barış ve istikrar kimin işine gelir? Savaş ve istikrarsızlık kimin işine gelir?

6- Tek adam olmaya alışmış ve günümüzde de bunu sürdürmek isteyen siyasal elit için etrafta barış mı savaş mı daha uygundur?

7- Dış aktörler hangi koşullarda bölge ülkeleri üzerinde etki sağlayabilir?

8- Rusya, Kuzey Kafkasya'da bağımsız devletlere izin verir mi? Güney Kafkasya'daki etki alanını terk etmeye razı olur mu?

9- İstikrarsızlık bir denge olamaz mı?

Ne Yapılabilir?

İstikrar ve istikrarsızlık, savaş ve barış açmazında yaşayan Kafkasya'da sorunların çözülmesi, istikrarın sağlanması ve barışın gelmesi için ilk aşamada neler yapılmalı ve hangi adımlar atılmalıdır. Bu aşamada bununla ilgili yapılabilecek öneriler şu şekilde sıralanabilir.

1- Kafkasya'nın farklı ve renkli yapısının çatışma ve savaş yerine nasıl uzlaşma ve barış için kullanılabileceğinin yolları aranmalıdır. Bunun için gerek bölge devletlerinden gerekse bölge dışından üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve politikacılardan oluşan gruplar bir araya gelerek fikir ve proje üretmelidirler.

2- Öncelikle bölgedeki tüm tarafların savaş ve çatışmadan uzun vadede karlı çıkamayacağı, böylesi bir tablonun bölge dışı aktörlerin işine gelebileceği anlatılmalıdır.

3- Kafkasya'daki en temel sorunlardan biri ekonomidir. İşsizlik, gelir dağılımındaki sorunlar sosyal krizlere ve bağlantılı olarak politik gerginliklere neden olabilmektedir. Bu çerçevede ekonomik olarak

gelişme ve kalkınmanın sağlanması öncelikli konumda yer almalıdır. Ekonominin gelişmesi için yatırımın önemli olduğu ve dış yatırımın da savaş olan bölgelere gelmediği gözardı edilmemelidir. Böylesi bir yaklaşım, sorun ve gerginliklerin çözülmesine yetmese bile dondurulmasına olanak verebilir.

4- Bölgedeki çatışmaların çözüm yolları aranırken potansiyel kriz noktalarında çatışma çıkmamasına özen gösterilmelidir.

5- Mikro milliyetçiliğin bölgedeki en önemli tehlike olduğu unutulmamalıdır.

6- Bağımsızlık ve toprak bütünlüğü açmazında kalan Karabağ ve Abhazya sorunlarının çözümü için ciddi çaba harcanmalıdır.

7- Her halkın bir devlete sahip olamayacağı bilinmeli, devletlerin içinde birlikte yaşayan bu halklar arasındaki hassas dengeler doğru oluşturulmalıdır.

8- Rus, ABD askeri üsleri ve statüleri konuları bölgede ciddi sorunlar ve bölünmeler yarattığından bu konuda hassas bir politika izlenmeli ve gerginliklere sebebiyet verilmemelidir.

9- Kafkasya'da devletlerarası sürekli bir görüşme ve tartışma zemini oluşturulmalıdır.

10- Kültür ve sanat alanındaki etkinlikler bölgedeki yakınlaşma açısından atılabilecek ilk, kolay ve etkili bir adım olabilir.

11- KEİÖ, bu açıdan Kafkas devletlerini bir araya getirebilecek bir zemin sağlayabilir.